

Aleš Ušeničnik, Izbrani spisi. III. zvezek. Ljubljana 1940. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 319.

Medtem ko imajo Ušeničnikovi spisi v prvih dveh zvezkih vsebinsko v pretežni meri značaj apologije krščanstva, oblikovno pa značaj polemike, odkriva tretji zvezek Ušeničnikov filozofski obraz, pri čemer je tudi oblikovni polemični značaj stopil v ozadje. Ušeničnik je dolga desetletja vršil in vrši še danes pri nas trajno nalogo: branil je krščansko miselnost pred penetracijo protikrščanskih zmotnih naziranj med Slovenci, vzgajal je katoliško mlado generacijo v načelnosti, ki je vprav spričo omenjene penetracije toliko popuščala, in utiral je pot filozofski miselnosti med izobraženstvo. In če je velik v izvrševanju prve in druge naloge, je kot filozof še večji.

V filozofiji Ušeničnik verno sledi sv. Tomažu, onemu nepremagljivemu temelju, h kateremu se danes po stoletnih blodnjah vračajo vsi resni veliki duhovi, in je njegov najboljši interpret. Ne manjka pa Ušeničniku pri tem izvirnosti ne le v formulaciji starih filozofskih vprašanj in reševanj, temveč zlasti v reševanju sodobnih problemov. V metodi pa je naravnost neprekosljiv. Morda ga ni, ki bi tako doumel in se tako krčevito oprijel sholastičnih metodičnih načel kot Ušeničnik. Ušeničnik bene docet, quia bene distinguit. Zlasti pa je prvi poudarek v vsem njegovem prizadevanju točnost izraza. Njegov nauk je osvajajoč vprav zaradi jasnosti in čistosti filozofske terminologije.

Tudi tretji zvezek je kot ostali razčlenjen v tri poglavja. Kot v nobenem dosedanem zvezku pa ima ta razčlenitev tudi globok notranji smisel in so se mu spisi posameznih poglavij zlili v kar lepo smiselno celoto. Tretji zvezek pa je pomembnejši tudi zaradi tega, ker je avtor v njem objavil nekaj deloma sploh še neobjavljenih deloma pa vsaj v slovenščini še neobjavljenih spisov. Med temi so oni, ki jih je objavil v latinščini v Delih Rimske akademije sv. Tomaža.

Spisi prvega dela so v tej zvezi dobili kar značaj nekake zbirke kratkih monografij o filozofskih mislecih od starogrških do sodobnih. V okviru orisa zmede, ki so jo zanesli v pojmovanje Platonovih idej novokantovci, je z ostro distinkcijo razčistil pojme o Platonovih idejah, ob Sovretovemu prevodu Phaidona pa pretresa njegove dokaze o nesmrtnosti duše. Med vsemi sta najlepši »monografiji« o sv. Avguštinu in sv. Tomažu, zlasti slednjem, v katerih je močan poudarek predvsem na njuni osebni karakteristiki. O osebnosti sv. Tomaža razpravlja z globokim spoštovanjem, medtem ko njegovo filozofijo v resnici močno približuje sodobnosti. Izreden pojav — na videz — je med filozofi Dante, čigar Divina Commedia pa ni le umetnostni vrhunec svetovne književnosti, temveč po Tomaževem vplivu tudi globoko filozofsko zajeto delo. Od novodobnih je prikazan Descartes, v kolikor ob 300 letnici njegovega dela Discours de la Méthode obravnava Ušeničnik izhodišče njegove filozofije, njegov metodični dvom, ki pa kot pozitiven dvom seveda ne more biti temelj spoznavanju in ga torej mora zavrniti. Med filozofe je sprejel v tej zbirki slednjič še našega Mahničarja, ob čigar kritičnem pretresu tako glede njegovih filozofskih nazorov kakor tudi njegovega dela med Slovenci odkrito graja njegov pretirani intelektualizem, kar daje Ušeničniku še posebno noto človeka,

ki noče biti le suh filozofski teoretik, ampak ima smisel za živa naša vprašanja in specifično naše potrebe.

V celoti so ti spisi toliko bolj dobrodošli, ker Slovenci še nimamo pravih monografij o filozofih razen o Descartesu Sodnikove in Sv. Avguštinu, v kolikor je Veber hotel v Sv. Avguštinu podati njegov in ne svoj filozofski sistem.

Drugi del zvezka obsega razprave o specifično filozofskih vprašanjih in vprašanjih, ki zadevajo odnose med znanostjo, zlasti prirodoslovno, in filozofskim gledanjem na svet in življenje. Najpomembnejši sta v tem delu samostojni razpravi o zadnji osnovi naše izvestnosti in o spoznatnosti vnanjega sveta, ki ju je osnoval na popolni refleksiji (*reflexio completa*), kar je povsem sprejemljiva razlaga vprašanja, je pa, kot se zdi, manj neposredno prijemljiva kot n. pr. na podlagi analize čutenja samega prikazana Vebrova zadevalna komponenta čutenja. V ostalih razpravah, v katerih obravnava razne hipoteze in teorije (evolucijsko, descendenčno), ki so nastale na področju prirodoslovnih ved, mu je zlasti na tem, da hipotezo prikaže kot hipotezo in da prirodoslovca zavrne s filozofskega področja na njegovo lastno področje, četudi bi izkustvo dokazalo pravilnost njegovih teorij. V teh polemikah zna Ršeničnik biti tudi oster — in povsem upravičeno. — Ureditev drugega dela bi utegnila biti še lepša z nekoliko drugačno razvrstitvijo razprav.

Kot kritik filozofskih razprav med Slovenci je Ušeničnik napisal v naših revijah nepregledno vrsto ocen domala vsega, kar je pri nas izšlo filozofskih razprav in del. Nekatere izmed njih je izbral in zbral v tretjem delu tega zvezka. Ušeničnikova kritika je vseskozi tehtna in velja za najmerodajnejšo tudi med filozofi samimi. Izbor kritik v tem zvezku je prav srečen, tako da nas avtor po njih kar točno seznanja z vsemi važnejšimi našimi filozofi in nefilozofi in njihovimi svetovnimi naziranjmi (svetozore jih z Dergancem imenuje). Tod se srečamo z Žmavcem, Seidlom, Vidmarjem, Dergancem in Vebrom. Kljub stvarnosti in objektivnosti, ki jima, kot pravi Ušeničnik, zvesto znanstvenik služi, vendar ne more prikriti v teh srečanjih ogorčenja, mestoma celo ironije, kadar ima opraviti s filozofskim diletantizmom. Edini resni znanstvenik med naštetimi je Veber, ki žal ni prikazan tudi v pogledu na njegovo zadnje delo, in ki bi kot tak nikakor ne sodil v družbo s Seidlom.

Knjigo bo s pridom kot nekak filozofski učbenik rabil vsakdo, ki bi se želel seznaniti z osnovnimi filozofskimi vprašanji, pa se s filozofijo strokovno ne bavi. Razprave so večinoma iz novejšje dobe, zato je tudi jezik v tem zvezku odličen in prav sodoben. Tiskovnih pogrešk je v tem zvezku znatno manj kot v prejšnjih, kar pa jih je, včasih motijo smisel (str. 202, zadnja vrsta; na str. 308, v vrsti 22, je ostala napaka bistrogledno za bistvogledno — kot v izvorniku).

Povzetki ob strani niso kdove kakšnega praktičnega pomena. Žal so mnogokrat presplošni (n. pr. »ugovor«, »prvi dokaz«), mnogokrat ne zajamejo osrednje misli odstavka, včasih so pa celo zgrešeni. Zato upravičeno vzbujajo videz, da jih ne piše avtor sam, temveč nekdo, ki se ne vglablja popolnoma v avtorjeva izvajanja.

J. Rakovec.